

POSTANOWIENIE

Dnia 20 kwietnia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	<u>SSA Barbara Baran</u>
Sędziowie:	SSA Jerzy Bess SSO Beata Kurdziel (del.)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 20 kwietnia 2017 r. w Krakowie

sprawy z wniosku B. Urzędu Celnego (B.)

z udziałem Firmy Handlowo-Uslugowo – (...) z siedzibą w S. i Ł. W.

o stwierdzenie wykonalności orzeczenia sądu zagranicznego

na skutek zażalenia Ł. W. od postanowienia Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 1 kwietnia 2014 r. sygn. akt I Co 151/13

postanawia:

1. zmienić zaskarżone postanowienie i oddalić wniosek;
2. nie obciążać wnioskodawcy kosztami postępowania.

SSA Jerzy Bess SSA Barbara Baran SSO Beata Kurdziel

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w Kielcach stwierdził wykonalność na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej orzeczenia Sądu Gospodarczego Obwodu B. z dnia 11 marca 2013 roku w sprawie Nr (...)na wniosek B. Urzędu Celnego (Republika B.) wobec Firmy Handlowo – Usługowo - (...) z siedzibą w S. o wyegzekwowanie z Firmy Handlowo – Usługowo – (...) z siedzibą w S. na korzyść B. Urzędu Celnego 932.081.767 rubli (...)zadłużenia w zakresie opłat celnych, 393.342.748 rubli białoruskich zadłużenia w zakresie opłaty podatku VAT i 315.879.093 rubli białoruskich grzywny za opóźnienie opłaty - razem 1.641.303.608 rubli (...) kosztem majątku Firmy Handlowo – Usługowo – (...) z siedzibą w S., przez nadanie temu orzeczeniu klauzuli wykonalności.

W uzasadnieniu postanowienia Sąd Okręgowy wskazał, że złożony przez B. Urząd Celny wniosek spełnia wymagania formalne. Przedstawiony został urzędowy odpis orzeczenia Sądu Gospodarczego Obwodu B. z dnia 11 marca 2013 r. oraz dokument stwierdzający prawomocność tego orzeczenia. Nie zachodzą negatywne przesłanki określone w art. 1146 § 1 i 2 k.p.c. a w szczególności brak jest podstaw do przyjęcia, że orzeczenie pozostaje w sprzeczności z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej. Wobec tego wykonalność wzmiankowanego orzeczenia nastąpiła zgodnie z art. 1151 § 1 k.p.c. przez nadanie mu klauzuli wykonalności.

Sąd I instancji zauważył, że uczestnik w trakcie postępowania przed Sądem Gospodarczym Obwodu B. reprezentowany był przez profesjonalnego pełnomocnika w osobie adwokata. Ewentualne przyczyny występujące po

stronie pełnomocnika, w szczególności nieuwzględnienie wniosku o odroczenie rozprawy nie należą do tych, które mogłyby stanowić podstawę do przyjęcia, że uczestnik był pozbawiony możliwości obrony. Ciężar wykazania tych okoliczności spoczywał na uczestniku i to on powinien przedstawić niezbędne dowody w tym zakresie.

Zażalenie na powyższe postanowienie wniósł Ł. W., zaskarżając je w całości. Zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych przez brak ustaleń w zakresie zawiadomienia skarżącego o terminach posiedzeń przed Sądem w B. oraz o doręczeniu orzeczenia tego Sądu, co miało istotny wpływ na wynik sprawy.

Nadto zarzucił naruszenie:

- art. 1146 § 1 pkt 4 w zw. z art. 1150 k.p.c. przez błędne uznanie, że Ł. W. nie był pozbawiony możliwości obrony w postępowaniu przed Sądem w Brześciu;

- art. 328 w zw. z art. 361 k.p.c. poprzez nieodniesienie się w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia do okoliczności podniesionych przez skarżącego w odpowiedzi na wniosek, co uniemożliwia kontrolę instancyjną orzeczenia;

- art. 1146 § 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 1150 k.p.c. przez zaniechanie zbadania z urzędu, czy zachodzą przeszkody wskazane w tym przepisie do stwierdzenia wykonalności orzeczenia sądu zagranicznego.

Skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia i odmowę stwierdzenia wykonalności orzeczenia Sądu Gospodarczego Obwodu B. z dnia 11 marca 2013 r. Nadto wniósł o zasądzenie na swoją rzecz kosztów postępowania.

Sąd Apelacyjny w Krakowie postanowieniem z dnia 2 września 2014 r. oddalił zażalenie i - uznając za błędne na skutek oczywistej omyłki pisarskiej - sprostował oznaczenie uczestnika, wskazując, że uczestnikiem postępowania jest Ł. W. prowadzący działalność gospodarczą jako Firma Handlowo – Usługowo - (...) z siedzibą w S..

Sąd Apelacyjny uznał, że zażalenie nie ma uzasadnionych podstaw, bowiem nie zachodzą prawne przeszkody do uznania przedmiotowego orzeczenia sądu państwa obcego. Zażalenie rozpoznał na podstawie przepisów umowy międzynarodowej między Rzeczpospolitą Polską a Republiką B. o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych, z dnia 26 października 1994 r. (Dz.U.1995 Nr 128, poz. 619), w szczególności art. 54 -57 umowy. Sąd wskazał, że w postępowaniu o uznanie i wykonanie orzeczenia sądowego sąd ogranicza się do zbadania, czy zostały spełnione warunki przewidziane w artykułach 54 – 56 Umowy. Sąd Apelacyjny zauważył, że co prawda sąd I instancji poczynił rozważania na gruncie przepisów kodeksu postępowania cywilnego (w szczególności art. 1146-1147), jednakże prawidłowe ustalenia faktyczne tego Sądu oraz zgromadzony w aktach sprawy materiał dowodowy dają podstawę Sądowi Apelacyjnemu do uznania, że w/w warunki zostały spełnione, co upoważnia sąd polski do uznania orzeczenia Sądu Gospodarczego Obwodu B. poprzez nadanie mu klauzuli wykonalności. Do wniosku został załączony uwierzytelniony odpis orzeczenia sądu wraz ze stwierdzeniem, że orzeczenie jest prawomocne z dniem 2 kwietnia 2013 r. i wykonalne (k. 6-16, 41, 43 akt). Do wniosku zostały również dołączone potwierdzenia otrzymania przez uczestnika Ł. W. w dniach 9 lipca 2010 r., 14 października 2010 r., 16 grudnia 2010 r., 12 grudnia 2012 r. pism z Sądu Gospodarczego obwodu B., w szczególności zobowiązanie do złożenia do dnia 1 stycznia 2013 r. pisemnej odpowiedzi na żądanie B. Urzędu Celnego i przedstawienie dowodów oraz pouczenie, że sąd ma prawo rozpatrzyć sprawę bez udziału przedstawicieli stron, wykorzystując posiadane materiały (k. 18, 47-56 akt). Uczestnik otrzymał wezwanie na rozprawę we właściwym czasie i trybie. W aktach sprawy znajduje się także uwierzytelnione tłumaczenie wniosku (k. 5) oraz dokumentów wymienionych w art. 56 pkt 1 i 2 Umowy (18-39, 42, 44, 46) na język polski.

Jako niesporne przyjął Sąd Apelacyjny, że uczestnik otrzymał odpis wniosku i komplet załączników. Brak jest również podstaw do uznania, że nie zostały spełnione łącznie wszystkie przesłanki z art. 55 pkt 1-6 Umowy. Zasadniczy zarzut uczestnika Ł. W. opierał się na wskazaniu, że w niniejszej sprawie zachodził przypadek pozbawienia możliwości obrony w postępowaniu przed Sądem Gospodarczym Obwodu B., gdyż we właściwym czasie i trybie uczestnik nie otrzymał wezwania na rozprawę, a w konsekwencji nie wiedział o wydanym wyroku i nie miał możliwości jego zaskarżenia. W ocenie Sądu Apelacyjnego zarzut ten nie został uznany za przekonujący, bowiem Sąd Gospodarczy

obwođu B. dopełnił formalności związanych z poinformowaniem uczestnika o toczącym się postępowaniu, pouczył go o tym, że ustanowiony pełnomocnik powinien wykazać upoważnienie, z załączeniem wypisu z przepisów prawnych Rzeczypospolitej Polskiej stosownie do wydania dokumentów upoważniających do przedstawiania interesów w sądzie oraz pouczył go o tym, że sąd ma prawo rozpatrzeć sprawę bez udziału przedstawicieli stron, wykorzystując posiadane materiały. Nadto uczestnikowi zostało doręczone pismo wzywające do złożenia pisemnej odpowiedzi na żądanie b. Urzędu Celnego oraz do przedstawienia dowodów na poparcie swoich twierdzeń (k. 18 akt). Skoro adw. S. T., wnoszący w imieniu uczestnika pismo stanowiące odpowiedź na powyższe wezwanie, w którym wniósł o odroczenie rozprawy, nie został dopuszczony do udziału w postępowaniu ze względu na brak wykazania swojego umocowania zgodnie z wymaganiami określonymi w wystosowanym pouczeniu, to Sąd Gospodarczy obwođu B. był uprawniony do wydania orzeczenia w sprawie dotyczącej roszczeń B. Urzędu Celnego wobec uczestnika i to pomimo, że uczestnik nie stawił się na rozprawę. Zatem uczestnik miał możliwość podjęcia swojej obrony.

Co do sprostowania Sąd Apelacyjny uznał, że Sąd I instancji w komparycji zaskarżonego orzeczenia oznaczając uczestnika zawarł błędny zapis, że uczestnikiem jest Firma Handlowo – Usługowo - (...) z siedzibą w S., przy czym w sprawie nie występują wątpliwości co do identyfikacji osoby uczestnika. W szczególności w postępowaniu przed Sądem I instancji odpis wniosku został doręczony Ł. W., który prowadzi działalność gospodarczą pod ww. firmą. To Ł. W. składał pisma procesowe w niniejszej sprawie. Tym samym oczywistym jest, że błędne oznaczenie uczestnika nastąpiło jedynie na skutek oczywistej omyłki pisarskiej, co przemawia za sprostowaniem zaskarżonego postanowienia.

Skargę kasacyjną od powyższego orzeczenia wniósł Ł. W., domagając się uchylenia go w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania lub zmiany orzeczenia oddalenia wniosku o nadanie klauzuli wykonalności.

Skarżący zarzucił naruszenie art. 199 § 1 pkt 3, art. 350 w zw. z art. 361 oraz 384 k.p.c., art. 55 pkt 5 w zw. z art. 56 ust. 2 i 3 oraz art. 55 pkt 3 międzynarodowej umowy dwustronnej, a także art. 378 § 1 k.p.c. Wskazywał na uchybienie w postaci nieodrzczenia wniosku mimo braku zdolności sądowej wskazanego w sprawie uczestnika, co skutkuje nieważnością postępowania, błędne przyjęcie, że nieprawidłowe oznaczenie uczestnika nastąpiło jedynie wskutek oczywistej omyłki pisarskiej sądu, podczas gdy było ono spowodowane ewentualnie błędem wnioskodawcy. Zarzucił także procedowanie przez sąd I instancji na podstawie k.p.c. zamiast na podstawie umowy dwustronnej i mimo to – z naruszeniem zasady dwuinstancyjności - przyjęcie przez Sąd Apelacyjny istnienia podstaw do nadania klauzuli wykonalności a także błędne uznanie, iż Ł. W. nie został pozbawiony możliwości obrony swoich praw.

Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 14 września 2016 r. uchylił postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 2 września 2014 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy podkreślił, iż najdalej idącym zarzutem skarżącego jest zarzut naruszenia art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c. poprzez nieodrzczenie pozwu mimo braku zdolności sądowej uczestnika, co powoduje nieważność postępowania oraz związany z nim zarzut naruszenia art. 350 w zw. z art. 361 k.p.c. Obydwa te zarzuty Sąd Najwyższy uznał za trafne. Orzeczenie Sądu Gospodarczego Obwođu B. zostało wydane przeciwko Firmie Handlowo-Usługowo- (...) z siedzibą w S.. Tak określona strona nie ma zdolności prawnej stosownie do prawa polskiego, które na podstawie art. 21 umowy dwustronnej jest w tym zakresie właściwe. Zdolność taką mają bowiem osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 33¹ § 1 k.c. Firma Handlowo-Usługowo- (...) z siedzibą w S. nie jest żadną z tych osób. Wnioskodawca w niniejszej sprawie złożył wniosek przeciwko tak określonemu podmiotowi, także Sąd Okręgowy stwierdził wykonalność orzeczenia przeciwko tak oznaczonemu pozwanemu – czyli podmiotowi nieistniejącemu a w konsekwencji niemającemu zdolności prawnej ani zdolności sądowej. Sąd Apelacyjny z kolei zażalenie uczestnika oddalił i w trybie sprostowania omyłki zmienił oznaczenie uczestnika. Tymczasem wnioskodawca wskazał jako uczestnika podmiot nieistniejący i tego braku nie mogła konwalidować zmiana oznaczenia uczestnika przez sąd odwoławczy. Takie działanie sądu II instancji oznaczało próbę sanowania błędnego oznaczenia strony pozwanej w orzeczeniu Sądu Gospodarczego Obwođu B. z dnia 11 marca 2013 r., do czego Sąd Apelacyjny nie miał kompetencji.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny w Krakowie jako okoliczności bezsporne przyjął, że w dniu 11 marca 2013 r. zapadło orzeczenie Sądu Gospodarczego Obwođu B. w Republice B. przeciwko Firmie Handlowo-Usługowo- (...) z siedzibą w S.. Wniosek o stwierdzenie wykonalności orzeczenia sądu zagranicznego,

wniesiony przez B. Urząd Celny, także dotyczył Firmy Handlowo-Uslugowo- (...) z siedzibą w S. i Firma ta była wskazywana jako uczestnik postępowania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Biorąc pod uwagę treść uzasadnienia postanowienia Sądu Najwyższego, który w wyniku skargi kasacyjnej Ł. W. uchylił wcześniejsze postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie, kwestia zdolności prawnej i sądowej uczestnika postępowania określanego jako Firma Handlowo-Uslugowo- (...) z siedzibą w S. jest decydująca dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie.

Należy powtórzyć w tym miejscu pogląd, wyrażony już przez Sąd Apelacyjny w niniejszej sprawie, iż zastosowanie w niniejszej sprawie znajduje umowa międzynarodowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką B. o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych, z dnia 26 października 1994 r. (Dz.U.1995 Nr 128, poz. 619). Stosownie do art. 21 tej umowy zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych osoby fizycznej ocenia się według prawa tej Umawiającej się Strony, której osoba ta jest obywatelem, zaś zdolność prawną osoby prawnej ocenia się według prawa tej Umawiającej się Strony, zgodnie z którym osoba ta została utworzona. Zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego zdolność prawną mają osoby fizyczne oraz osoby prawne (art. 8 § 1 i art. 33 k.c.), a także tzw. „ułonne osoby prawne”, o których mowa w art. 33⁽¹⁾ § 1 k.c. Firma Handlowo-Uslugowo- (...) z siedzibą w S., której dotyczyło postępowanie Sądu Gospodarczego Okręgu B. w Republice B.i przeciwko której zapadło orzeczenie tamtejszego Sądu nie należy do żadnej z w/w kategorii podmiotów. Według prawa polskiego tak określony podmiot nie ma zatem zdolności prawnej ani zdolności sądowej.

Zważywszy na niemożność dokonania jakiegokolwiek zmiany w określeniu wskazanego przez wnioskodawcę podmiotu, będącego stroną pozwaną w postępowaniu przed Sądem Gospodarczym Okręgu B. a w niniejszym postępowaniu wskazanego jako uczestnik, dopuszczalność stwierdzenia wykonalności orzeczenia sądu zagranicznego może być rozważana wyłącznie w odniesieniu do Firmy Handlowo-Uslugowo- (...) z siedzibą w S.. Rozważyć należy w tym miejscu uregulowanie art. 1146 k.p.c., który wskazuje, jakie mogą zachodzić przeszkody uznania orzeczenia sądu zagranicznego – co do zasady bowiem, zgodnie z art. 1145 k.p.c. orzeczenia sądów państw obcych wydane w sprawach cywilnych podlegają uznaniu z mocy prawa. Przeszkody uznania są każdorazowo oceniane przez sąd polski badający skuteczność orzeczenia sądu państwa obcego, a także w toku postępowania w przedmiocie ustalenia, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu. Badanie tych przeszkód następuje z urzędu, niezależnie od podniesionego zarzutu. Paragraf 1 p. 7 artykułu 1146 k.p.c. stanowi, że orzeczenie nie podlega uznaniu, jeżeli uznanie byłoby sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej (klauzula porządku publicznego). Kolidzja taka może występować zarówno w sferze prawa procesowego i dotyczyć przebiegu postępowania przez sądem państwa obcego, jak i w sferze zastosowanego przez sąd tego państwa prawa materialnego i w rezultacie odnosić się do treści orzeczenia sądu państwa obcego. Funkcja analizowanej przeszkody polega na ochronie krajowego porządku prawnego przed wypadkami jego naruszenia poprzez nadanie skuteczności i wykonalności orzeczeniom nieodpowiadającym fundamentalnym standardom prawnym (zob. post. SN z 22.1.2015 r., III CSK 154/14). Klauzula ta obejmuje fundamentalne zasady ustroju społeczno-politycznego (wynikające z Konstytucji RP) oraz podstawowe zasady poszczególnych dziedzin prawa, ponieważ zaś jest to wyjątek od zasady stosowania prawa obcego lub uznania orzeczeń zagranicznych opartych na tym prawie, nie można jej interpretować rozszerzająco. Na gruncie prawa procesowego do podstawowych zasad porządku prawnego w RP można zaliczyć zasady postępowania cywilnego. Zwrócić należy przy tym uwagę, że w art. 1146 § 1 p. 7 k.p.c. chodzi o sprzeczność z polskim porządkiem prawnym uznania orzeczenia sądu państwa obcego, a nie samego orzeczenia mającego podlegać uznaniu. Kontrola orzeczeń sądów zagranicznych co do zasady nie może bowiem polegać na badaniu prawidłowości rozstrzygnięcia. Odmowę uznania uzasadnia stwierdzenie jedynie takiej sprzeczności pomiędzy faktycznie wydanym rozstrzygnięciem a zakładanym modelem rozstrzygnięcia, która wiąże się z naruszeniem normy zaliczonej do podstawowych zasad porządku publicznego.

Uznanie orzeczenia sądu państwa obcego oznacza rozszerzenie skuteczności tego orzeczenia na obszar państwa uznającego. W niniejszej sprawie uznanie orzeczenia Sądu Gospodarczego Okręgu B. oznaczałoby obowiązek

respektowania przez Rzeczpospolitą Polską skutków, wywołanych przez wyrok wydany przeciwko podmiotowi, który według prawa polskiego nie ma zdolności prawnej, a która winna być oceniana na podstawie art. 21 umowy dwustronnej. Wobec tej okoliczności zbędne jest rozważanie innych zarzutów, podnoszonych przez skarżącego.

Powyższe względy decydują o zmianie zaskarżonego postanowienia i oddaleniu wniosku wobec istnienia przeszkody z art. 1146 § 1 pkt 7 k.p.c., o czym orzeczono na podstawie art. 386 § 1 w zw. z art. 397 § 2 k.p.c.

Co do kosztów postępowania Sąd Apelacyjny stanął na stanowisku, iż zasadne jest nieobciążanie nimi wnioskodawcy. Żądający zasądzenia kosztów Ł. W. (jako osoba fizyczna) podjął działania w niniejszym postępowaniu mimo braku wskazania go jako uczestnika, co – wobec opisanego wcześniej przebiegu postępowania – spowodowało, iż uczestnikiem tym się stał. Jednakże wobec określenia we wniosku stron postępowania przez wnioskodawcę (bez wskazania na Ł. W.) oraz późniejszego toku postępowania brak podstaw, by wnioskodawcę tego kosztami postępowania obciążać (art. 102 k.p.c.).

SSA Jerzy Bess SSA Barbara Baran SSO Beata Kurdziel